

De schaal van Rijnsburg

In Rijnsburg bij Katwijk hebben archeologen een bijzondere Romeinse schaal van brons gevonden. Het gaat om een wasbekken met een diameter van ruim veertig centimeter dat aan een kant is versierd met een uitstekende adelaarskop. „Van dit type schaal, met een geribbelde wand, zijn er in Europa maar een stuk of tien bekend”, zegt René Proos, provinciaal archeoloog van Zuid-Holland. „En dit is de enige met een adelaarskop.”

De schaal is door het opgravingsbedrijf Archol gevonden tijdens de opgraving van een voor-Romeinse nederzetting uit de IJzertijd. Daarbij stuitten ze op een crematiegraf met inhoud uit de vierde eeuw. De schaal in de grafkuil blijkt ouder en stamt uit het midden van de derde eeuw.

Het wasbekken was sterk gefragmenteerd, maar na een restauratie die een jaar heeft geduurd is duidelijk dat het om vaatwerk van hoge kwaliteit gaat. „Hij is dus niet in de omgeving gemaakt, maar in een gespecialiseerde werkplaats elders in het Romeinse rijk”, meent Proos. „In Italië, bijvoorbeeld in Capua, had je in de Laat-Romeinse tijd dergelijke werkplaatsen.” De krijgshaftige adelaar doet vermoeden dat de schaal het eigendom is geweest van een hoge Romeinse officier, die aan de Limes, de noordelijke Romeinse rijksgrens, was gelegerd. Het legerkamp van Valkenburg lag bijvoorbeeld in de buurt.

Crematieresten

De schaal was al minstens vijftig jaar oud toen hij in het graf terechtkwam. In het graf lagen verder verbrande en gesmolten fragmenten glas en brons, en twee kammen van hertengewei. In de schaal zelf zaten de crematieresten van drie personen, twee mannen en een vrouw. „Aan de hand van afzettingen in het profiel van de kuil, die zestig bij vijftig centimeter groot was, is vastgesteld dat de kuil kort na elkaar twee keer is gebruikt en vermoedelijk enige tijd, een week, een maand, heeft opengelegen.” De crematie zelf wijst erop dat de overledenen Germanen waren, aldus Proos. „De Romeinen deden in die tijd niet meer aan crematie. De Germaanse afkomst wordt bevestigd door de kammen die typologisch gezien uit de vierde eeuw en Noord-Duitsland stammen.”

Proos ziet het zo voor zich. Een hoge Romeinse officier heeft de schaal speciaal laten maken, om de handen te wassen en mee te pronken bij copieuze maaltijden. In de derde en vierde eeuw kwamen er volksverhuizingen op gang. Romeinse legerleiders en diplomaten probeerden toen de loyaliteit van lastige Germaanse stamhoofden te kopen met goud, sieraden en vaatwerk van brons en zilver. Ook het wasbekken is waarschijnlijk zo'n diplomatiek geschenk geweest.

„De schaal lijkt niet erg intensief gebruikt te zijn, want aan de binnen- en buitenkant zijn er geen duidelijke sporen van slijtage. Wel zijn er op drie plekken antieke reparaties met een soldering van tin en lood te zien. Daar mag uit afgeleid worden dat de schaal enige tijd is meegevoerd en gebruikt en dat het een prestigieus bezit moet zijn geweest.”

Lange tijd werd aangenomen dat de Romeinen in de derde eeuw de Limes hebben verlaten. „De laatste tien jaar zorgen allerlei nieuwe vondsten, met name verkregen via metaaldetector-hobbyisten, voor discussie. Het lijkt er op dat de Romeinen eind derde,

begin vierde eeuw toch de Limes weer in gebruik namen, al dan niet met omgekochte Germanen. Daar past deze vondst ook bij.”

De schaal, eigendom van de provincie Zuid-Holland, is vanaf 4 september te zien in de vernieuwde afdeling Archeologie van de Romeinse tijd in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden.

